

ARRAGO sl. Arqueologia i Patrimoni
C/ Sant Cugat, 76 baixos
08201 SABADELL
NIF/CIF B62567292
Mòbil – 656579332
t/ 937267108
info@arragosl.com

INFORME TÈCNIC FINAL I MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA DE CONTROL AL FORN DE LA MASIA DE CA L'OLIVERÓ (La Garriga, Vallès Or.) 13 i 14 de maig de 2013

ÍNDEX

1. SITUACIÓ GEOGRÀFICA	2
2. DADES DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA.....	3
3. CONTEXT HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC	3
Jaciments arqueològics de l'entorn	4
4. RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ DE CONTROL AL FORN DE CA L'OLIVERÓ	5
4.1. DESCRIPCIÓ DE L'ESTRUCTURA.....	5
<i>El Forn de la Masia de Ca l'Oliveró</i>	5
4.2. METODOLOGIA DE LA INTERVENCIÓ	6
4.3. RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ DE CONTROL	6
5. CONSIDERACIONS FINALS.....	7
6. BIBLIOGRAFIA	8
ANNEX – 1 . DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA	

1. SITUACIÓ GEOGRÀFICA

El municipi de La Garriga (Vallès Oriental), es troba situat a l'angle SW del Montseny¹ a una alçada mitjana d'uns 250 m sobre el nivell del mar, a la vall del riu Congost, al vèrtex de la sortida d'aquest del massís del Montseny, a la zona de pas natural entre la Plana de Vic i el Vallès.

La zona d'actuació, es troba en una zona ben muntanyenca i geològicament presenta una gran riquesa i complexitat, fonamentalment perquè les formacions paleozoiques del Montseny entren en contacte amb els terrenys terciaris del Vallès.

El riu Congost, de règim torrencial, no gaire cabalós i de tipus pluvial, travessa longitudinalment de nord a sud, el tram de l'actuació arqueològica. La seva aigua movia antigament diversos molins fariners, com el molí de Blancafort documentat ja durant el segle XIII. Però són les aigües termals, el factor que més a contribuït al desenvolupament de la vila.

Exactament, la zona on s'ha desenvolupat la intervenció arqueològica, és al **Forn de la Masia de Ca l'Oliveró**, que es troba situada al nord-est del terme municipal de la Garriga. La seva localització exacta és E(X) 440852.7m – N(Y) 4616513.1m UTM31N/ETRS89 i es troba situada a una alçada aproximada, d'uns 298.2 msnm, al costat sud de la Masia.

Situació del Forn de la Masia de
Ca l'Oliveró, al nord del nucli
urbà de La Garriga.

¹ AA.VV. (1982)

2. DADES DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

El Forn de la Masia de Ca l'Oliveró és troba situat entre la riera de Ca l'Oliveró i la masia del mateix nom, a l'oest del terme municipal de **la Garriga**, al Vallès Oriental. Apareix fitxat amb el nom de **Forn de la Masia de Ca l'Oliveró** al Inventari de Patrimoni Arqueològic de Catalunya (IPAC) del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

En aquest indret, des de ja feia un temps, s'observava l'esllavissament i deteriorament d'una de les cantonades frontals del forn de material constructiu de Ca l'Oliveró.

D'aquesta manera, des de l'Ajuntament de la Garriga, n'informà al Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i es plantejà la realització d'una intervenció arqueològica preventiva, per tal d'evitar un major deteriorament de les restes.

Els treballs s'han dut a terme entre els dies **13 i 14 de maig de 2013**, per part de l'empresa Arqueologia i Patrimoni **Arrago sl.**, amb la direcció tècnica de l'arqueòleg **Jordi Roig Buxó**. L'**Ajuntament de la Garriga**, actuà com a promoció de la intervenció, que ha tingut el corresponent permís del Servei d'Arqueologia de la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya.²

3. CONTEXT HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC

El fet d'esdevenir un lloc de pas gairebé obligat entre l'Osona i el Vallès, va fer que l'home s'assentés ja des del neolític (jaciments de Can Poi i Bòbila Dasquens) a l'indret on ara hi ha La Garriga.

D'època romana a la Garriga, s'ha localitzat la vil·la romana de Can Terrès que s'ha datat del segle I aC. i que s'hauria abandonat entorn del segle V dC. Així mateix recentment s'ha pogut constatar el pas d'una via romana, segurament part de la xarxa viària que comunicava *Aqua Calidae* (Caldes de Montbui) i *Iluro* (Mataró) i la que connectava *Barcino* (Barcelona) amb *Ausa* (Vic).

A la Garriga, si bé són prou conegudes l'existència d'aigües termals, les restes arqueològiques no permeten pel moment acreditar una utilització d'aquestes durant l'època romana. Haurem d'esperar fins l'època medieval, en la qual ja diversos documents ens parlen de la utilització de les aigües.

² Expedient nº 470 K121 N-314-2013/1 - 9780.

El primer document que parla de la Garriga pròpiament dit, el trobem el 966, quan es s'esmenta la seva parròquia, Sant Esteve de la Doma. No serà fins el 1397, mitjançant Martí I l'Humà, que assolí la categoria de Batllia.

El primitiu nucli urbà de la Garriga es formà entorn al manantial termal (actual placeta de Santa Isabel), i després va anar creixent a ambdós costats del camí que anava de Vic a Granollers. Gràcies al desenvolupament balneàric del s. XIX, la vida al poble canvià, i fins i tot, el 1875 arribà el ferrocarril.

Jaciments arqueològics de l'entorn

A continuació esmentarem alguns jaciments arqueològics importants de la zona³:

Torre del Bon Retir, Can Monell o Can Lledó: Aquest jaciment es coneix des del 1948, es localitza al vessant dret del riu Congost. Sembla ser que es tracta d'un forn de forma circular del qual no es conservava la coberta. El material ceràmic trobat és ceràmica comuna romana i *Terra Sigil·lata* sud-gàl·lica.

Via Romana o Camí del Congost: Aquest via, documentada àmpliament per Maurí (1949), tindria un recorregut de nord a sud i una part de la mateixa discorre paral·lela a la C-17, en molt casos seguint el traçat del riu Congost⁴. En aquesta zona es localitza molt a prop del jaciment de Can Palau, concretament al marge dret del riu.

Can Palau: Aquest jaciment es localitza dins del domini de la masia que porta el mateix nom, molt a prop de la via del Congost. Amb la realització d'algunes reformes de la casa pairal, es va localitzar diverses tombes de *tegulae*.

Font de l'Enrabiada: Es localitza a uns 150 m de la carretera, cap el poble. Sembla ser que Maurí va documentar restes de parets antigues amb restes ceràmiques (Campaniana B, ceràmica ibèrica a torn, *tegulae* i escòries de ferro) que el van porta a parlar d'una possible vila.

La Doma: L'església actual, és un edifici de planta rectangular de tres naus sense absis. La nau central, coberta amb volta apuntada, és la part romànica de l'edifici. La nau lateral dreta data del segle XVI, consta de tres trams coberts amb volta de creueria i clau al centre.

El campanar, del segle XVI, està situat a llevant i és de planta quadrada amb coberta piramidal de teula. Té dues obertures amb arc de mig punt resultat de l'aprofitament de l'espadaña romànica. A l'extrem sud-oest hi ha un comunidor també del segle XVI de planta quadrada i coberta sobre pilastres.

³ IPAC (1999).

⁴ PALLÍ (1985)

4. RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ DE CONTROL AL FORN DE CA L'OLIVERÓ

4.1. DESCRIPCIÓ DE L'ESTRUCTURA

El Forn de la Masia de Ca l'Oliveró

Es tracta d'un forn de tipus de tradició àrab, de planta quadrada (3 x 3 m de costat i 3,4 m d'altura), semiexcavat al terreny natural, amb una tipologia de construcció de cambres verticals. Consta de dos espais diferenciats i superposats: La cambra de combustió o fogaina, a la part inferior, a on s'hi ficaria el combustible per a produir foc, i la cambra de cocció a la part superior, on es courien les peces. Aquests dos espais es troben dividits per una graella d'arcs fets de rajols lligats amb morter. A través de les obertures de la graella l'aire calent del foc pujaria a la cambra de cocció, coent les peces d'obra.

L'entrada a la cambra de combustió (fogaina) està formada una gran obertura feta de còdols retocats i rajols lligats amb morter de calç que donen accés a la cambra de cocció de 2,8 m d'ample per 1,50m d'altura. La part més fonda, i recobertes per una estructura d'obra formada per dues arcades de rajols.

En aquest forn, s'observa que la fogaina (o cambra de foc) està dividida en dos espais diferenciats per un arc fet de rajols i còdols lligats amb morter de calç. Aquesta és una característica habitual en els forns d'època moderna ja que d'aquesta manera es podia utilitzar una meitat del forn en cas de que la producció fos més petita.

Aquest forn, que probablement és del s. XVIII, s'utilitzava per coure material constructiu (teules, maons, etc.), i seria usat per l'abastiment de la pròpia masia.

La presència de forns d'obra al costat de les masies és un fet habitual al nostre país. Alguns exemples arqueològics podrien ser el del forn d'època moderna del jaciment de Sant Pau de Riu-sec⁵ (Sabadell, Vallès Occ.), el forn de Can Tintorer⁶ (Molins de Rei, Baix Llobregat), el de la Bastida de Rubí⁷ (Rubí, Vallès Occ).

Vista del forn de la Masia de Ca l'Oliveró. Es tracta d'una construcció datada en època moderna.

⁵ Al costat de la masia de Can Borrell, dins el jaciment de Sant Pau de Riu-sec (Sabadell) es va localitzar un forn de teules i material constructiu. Aquest forn es troba a uns 20 m de la masia. (ROIG - COLL, 2011 i 2012).

⁶ GUÀRDIA (2005).

⁷ CABALLÉ - OLIVARES (2003).

4.2. METODOLOGIA DE LA INTERVENCIÓ

L'objectiu de la actuació al Forn de la Masia de Ca l'Oliveró era la reparació de l'estructura del forn, malmesa per uns esllavissaments en un dels seus costats. La intervenció arqueològica ha consistit en el control de les obres de reparació per part d'operaris municipals.

En primer lloc s'ha retirat les pedres i terres flonges o caigudes, així com les herbes que havien crescut durant el temps que la cantonada havia restat descarnada per l'esllavissament. El terreny ha quedat preparat per a la posterior reconstrucció de la cantonada feta amb pedra local, teules i morter.

Posteriorment, un cop netejat el terreny d'actuació a nivell superficial, s'ha procedit a la seva restauració, col·locant de nou les pedres remogudes i reconstruint la paret malmesa.

Vista dels treballs de reparació del Forn de la Masia de Ca l'Oliveró sota control arqueològic.

Aquests treballs han estat documentats amb les fotografies corresponents⁸.

4.3. RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ DE CONTROL

El forn de la Masia de Ca l'Oliveró s'insereix en la tradició d'estructures artesanals per a la producció preindustrial de materials d'obra: maons, totxos i teules. Els elements observats no difereixen del model comú que caracteritza aquesta mena de construccions.

El forn es troba en bon estat de conservació, tractant-se d'un forn de planta quadrada, amb les dues fogaines o entrades de material de combustió ben conservades separades per una pilastra formant dos arquets de mig punt, amb la cambra de cocció i part de les graelles conservades a dins.

A la façana frontal, on es troba l'entrada de les fogaines, es veuen els encaixos, segurament de bigues que servien per sustentar alguna mena de porxo, que seria l'àrea de treball i que serviria per que no es mullés la llenya acumulada utilitzada com a combustible.

⁸ Veure annex 1.

Les tasques de reparació de la paret malmesa s'han fet sense incidència, reconstruint l'estructura del forn tal com era abans de l'esllavissada.

No s'han localitzat materials arqueològics inserits en els murs que formen l'estructura del forn. Tan sols les pedres i rajols de construcció.

5. CONSIDERACIONS FINALS

Com a consideració final voldríem fer esment de l'estat de l'entorn d'aquesta estructura d'època moderna. Les parets, exterior i sobretot interior del forn es troben bastant plenes de vegetació que malmet la graella i les parets, debilitant-les. Les pluges estacionals però intenses del clima mediterrani contribueixen al seu deteriorament. Creiem que aquestes van ser les causants de l'esllavissada d'aquesta cantonera del forn de Ca l'Oliveró. Per aquestes raons es recomana de fer tasques de neteja periòdiques de l'entorn i l'estructura del forn que evitessin un major deteriorament d'aquest.

Sabadell, setembre de 2013

Jordi Roig i Buxó

Arqueòleg director
Arqueologia i Patrimoni ARRAGO sl

6. BIBLIOGRAFIA

AA.VV. (1982): *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*. Vol. 6: El Vallès i el Maresme. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

AA.VV. (1985): *Inventari del Patrimoni Arqueològic. Vallès Oriental*. Servei d'Arqueologia. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona.

CABALLÉ, G. ; OLIVARES, D. (2003): "Forns per a la producció de material de construcció en època moderna. La fabricació de maons, teules, calç i guix en un entorn preindustrial" *II Congrés d'Arqueologia medieval i moderna a Catalunya, Sant Cugat del Vallès, abril 2002*. Sant Cugat.

CUSPINERA, LL. (2000): *La Garriga, crònica d'una destrucció*. Ed. Rourich.

ESCALA, O.; LAFUENTE, A.; MOYA, A. (2007): "El forn de les Franqueses (Balaguer, La Noguera): Una estructura per a la producció de materials constructius d'Època moderna." *III Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya, Sabadell, del 18 al 21 de maig de 2006*. Sabadell.

GUÀRDIA, J. (2005): *Memòria de la intervenció arqueològica realitzada al forn ceràmic de la riera de can Tintorer (Molins de Rei, Baix Llobregat)*. Memòria inèdita dipositada al SAGC.

ICC (1996): *Mapa comarcal de Catalunya*. El Maresme. Escala 1:50.000. Núm.21. Consell Comarcal del Maresme – Institut Cartogràfic de Catalunya. Barcelona.

IPAC (1999) = *Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya*. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya. Barcelona.

MAURÍ, J. (1949): *Història de la Garriga*. Vol.1. Ed.Romagraf. Barcelona.

PALLÍ, F. (1985): *La Vía Augusta en Cataluña*. Faventia Monografias. UAB. Bellaterra.

PLANAS, J.; CUSPINERA, LL.; C.ROHRER, J. (1997): *M.J. Raspall: arquitecte: 1877-1937*. Catàleg de l'exposició. Fundació la Caixa. Barcelona.

ROIG, J.; COLL, J.M. (2011): *Memòria de la intervenció arqueològica a Sant Pau de Riu-sec (Sabadell, Vallès Occ.) 2007 - 2008. Sector forn d'obra d'època moderna*. Memòria inèdita dipositada al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.

ROIG, J. - COLL, J.M. (2012), La intervenció arqueològica a Sant Pau de Riu-sec 2007-2008 (Sabadell, Vallès Occ.): la vil·la romana, l'assentament d'època carolíngia i la parròquia i granja templera medievals, *Arqueologia Medieval, 6-7 (2010-2012)*, Acram, Barcelona, 2012, p.24-41.

ROIG, J.; MATAS, O. (2008): *Memòria de la intervenció arqueològica a Sant Esteve de la Doma*. Memòria inèdita dipositada al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.

Forn de Ca l'Oliveró (La Garriga, Vallès Oriental): Vista inicial de la paret cantonera afectada per l'esllavissament causat per les pluges torrencials.

Forn de Ca l'Oliveró (La Garriga, Vallès Oriental): Vista inicial amb les pedres caigudes de l'esllavissada en primer terme. Es poden observar les dues entrades a la fogaina com arquets de mig punt, separats per una pilastra.

Forn de Ca l'Oliveró (La Garriga, Vallès Oriental): Vista del procés de neteja i sanejament de les terres i pedres inestables, fet per part dels operaris de la brigada municipal.

Forn de Ca l'Oliveró (La Garriga, Vallès Oriental): Vista dels treballs de reconstrucció de la paret cantonera del forn. Es va fer amb pedra local, teules i morter.

Forn de Ca l'Oliveró (La Garriga, Vallès Oriental): Vista final de la paret cantonera, tal i com va quedar després de la seva rehabilitació.

Forn de Ca l'Oliveró (La Garriga, Vallès Oriental): Vista frontal final del forn amb la cantonera refeta.